

FRAN BRKIN:

Družba sv. Cirila in Metoda.

V nedeljo se sestane po dolgi, krvavi letni prvič zopet k rešenemu združenju Družba sv. Cirila in Metoda, več kot desetletja je izvrševala ta družba eno največjih kulturnih in narodnih del in reševala našo dečo dvajega avstrijskega pomenčevanja.

Danes je Avstrije konec in na naši severni meji bomo v bodoče sami svoji gospodarji. Šola na naši zemlji v bodoče ne bo stala več v službi avstrijske nemške birokracije, ampak v službi naroda. Ne več se imamo bati potujčevanja na lastni zemlji, v lastni državi, zato je tudi »Družba sv. Cirila in Metoda«, za katero so narod in posamezniki venki rodoljubni zrtvovali lepo premoženje, v svoji današnji obliki brezpredmetna in sama več nobene eksistencne upravičenosti.

Naš narod pa se ni osvobodil. Tretjina slovenskega ljudstva bo zdihovala pod italijanskim jarmom. Dan za onem brenno po naših listih, kako davijo danes v našem okupiranem ozemlju našo kulturo in naše gospodarstvo, kako zapirajo in preganjajo našo inteligenco, zlasti pa se učitelstvo in duhovščina. V celih tropah zapuščala danes zlasti učitelstvo, preganjano od Italijanov in pozabljeno od osvobodjenega dela naroda svojo grudo in se izseljuje, prepuščajoč tamkajšnji narod svoji usodi.

Gotovo, da bo s sklepom miru in z ureditvijo sedanjih abnormalnih razmer močno popustil sedanjemu barbarski teror, a več kot jasno je, da bo napela oficijelna in neoficijelna Italija vse svoje moči, da čim prej poitalijanci naše primorsko ljudstvo. Kdor pozna našega istrjajca, Kraševca ali Goričana, ta ve, da Italijani ne bodo imeli prelahkega dela. A kdo ne ukloni glave, če je prepuščen v dnevih nesreče brez vsake moralne in materijalne pomoči edinole sam sebi.

Naša najsvetejša dolžnost je tedaj, da ne pozabimo na ta najboljši in žal se ne osvobodjen del našega plemena ter združimo vse moči, da bomo lahko ponudili našim Primorcem v njihovem bodočem nacionalnem in gospodarskem boju čim najizdatnejšo pomoč. Naša dolžnost je, da že danes mislimo, kako bomo organizirali in podprli iz osvobodjene domovine, ven tam čim najobsežnejšo irridento. Predvsem je treba, da je tamkajšnji gospodarski in kulturni delavec brez vsakih skrbi za svojo materijalno eksistenco, ker le tedaj bo mogel vse svoje moči posvetiti delu med narodom.

Organizacija, ki bo vodila in organizirala vse sistematično irridentično delo v našem neosvobodjenem ozemlju, bo morala tedaj razpolagati v prvi vrsti z močnimi denarnimi sredstvi in viri; sicer je vse delo zgrajeno na pesek. Kaj je tedaj naravneje, če predlagamo, da se sedanja C. in M. družba, v svoji današnji obliki in s svojimi dosedanjimi cilji brez predmetna, preosnuje v tako irridentično organizacijo, koje namen bo takoj vzeti v roke in sistematično podpirati narodno, kulturno in gospodarsko delo v naših še ne osvobodjenih pokrajinah.

Že danes prihajajo dan za dnem v Ljubljano učitelji, duhovniki in drugi naši narodni delavci »iskati navodil«. Tu roma-jo od pisarne do pisarne, od posameznika do posameznika, dokler se končno ne naveličajo tega brezplodnega »iskanja navodil« ter se razočarani ne vrnejo domov. Umevno je, da povedo svojim, kako se jim je godilo v Ljubljani in uspeh si lahko vsak sam predstavlja...

Tega mora biti konec. Mi rabimo, krvavo, neobhodno in nujno rabimo organizacije, ki bo upravičena dajati ne samo »navodila«, ampak v stanu dajati tudi pomoč. Mi rabimo koncentrirane irridentične organizacije, ki bo vodila in podpirala vse delo v našem okupiranem ozemlju in to je v stanu le reorganizirana »Družba sv. Cirila in Metoda«, ki naj nenehoma začne izvrševati svoje nove funkcije.

Že danes vidimo, da za družbo ni prav nobenega zanimanja več, ker narod pač sam čuti, da v današnji obliki ni več potrebna. Prepričani smo pa, da bo s svojimi novimi ciljem čez noč zbrala v svojih podružnicah zopet ves narod.

To naj vzame skupščina v nedeljo v pretres. Umevno je pa, da bo z ozirom na svoj nov delokrog treba tudi mäsikakih izprememb v odboru.

FRAN ERJAVEC:

Zasebne trgovske šole.

Letošnjo pomlad je sklenilo poverjenišvo za uk in bogočastje, da s primernimi naredbami čim najbolj osemogoci eksistenco zasebnih trgovskih tečajev, zlasti pa da bodo vsi absolventi izprašani pred ipraševano komisijo, ki jo bo imenovala poverjenišvo za uk in bogočastje. Leta komisija bo upravičena izdajati tudi učna izpričevala.

Kdor ima nekoliko več vpogleda v to panogo »šolstva« in komur so podrobneje znane razmere absolventov teh šol, ta bo imenovalne ukrepe poverjenišva za uk in bogočastje pozdravil iz vsega srca in jih odobravaj; zato si gonje, ki se je zadnje čase začela po nekaterih listih proti tem naredbam, ne moremo razlagati drugače, kakor da je inscenirana od lastnikov teh tečajev samih. Samoobsebi je pa umljivo, da interesi lastnikov teh zasebnih trgovskih tečajev nikakor ne smejo in ne morejo biti merodajni pri presoji teh šol. Tu mora odločevati edino le vprašanje: so li ti tečajji umestni, potrebni in dobri.

Brez premišljevanja pa lahko smemo odgovoriti, da so postali zasebni trgovski tečajji, zlasti v Ljubljani, zadnja leta pravcato — socialno zlo.

Pred vojske je delovala v Ljubljani cela vrsta zasebnih enoletnih trgovskih tečajev, in ti so lovili z veliko reklamo učence, kdor je padel v prvem, drugem razredu kake srednje šole, kogar so pogrnali iz prvega letnika učiteljskega, kdor je različnih vzrokov ni mogel ali ni hotel končati vsaj vseh osem razredov ljudske šole, je našel varno zavetišče v enem ali drugem »koncesioniranem trgovskem tečaju«, ki ga je seveda vedno in brezpo-
absolviral vsaj z odličnim uspehom.

Nič čudnega tedaj, če se je tekem let nabrala pravcata armada takih odličnih absolventov, ki danes v celih stotinah (poglejte le izkaze »Državne posredovalnice za delo«) tavajo brezposelni po Ljubljani in po deželi in ne vedo kaj bi začeli. Res, da vlada danes v trgovini velika stagnacija in ni povpraševanja po trgovsko nobraženih močeh, res je pa tudi, da se absolventov zasebnih trgovskih tečajev dosledno brani vsak delodajalec, ker so po veliki večini nerabni. Če poledamo učne načrte teh tečajev, tedaj je program res prav pisan, a učenci ne dobivajo o vseli teh disciplinah pogosto niti najprimitivnejših pojmov, kar je popolnoma umevno, če pomislimo, da traja pouk le 10 mesecev po par ur na dan, predmetov je pa skoro za dva ducata. Lastnikom tečajev gre v glavnem le za to, da dobijo čim največ učencev, zato so poleg tega še razredi nabito polni. Učne uspehe si tedaj lahko

predstavlja vsak sam in rad sem verjel delodajalcu, ki je imel z absolutni teh tečajev že mnogo izkušenj, ko mi je rekel, da ne znajo pogosto napisati niti pravilnih naslovov na pismenske ovitke.

V Ljubljani smo imeli pred vojno dveletno Manrovo trgovsko šolo, ki je vzgajala naši trgovini sproti potrebno osebje, poleg tega pa denje za nekaj let tudi obrabna in brezplačna dveletna trgovska šola, ki našim potrebam za enkrat popomoma zadostuje. Ni mi treba povdarjati, da se kvaliteta zadnjega zavoda ne da niti primerjati z zasebnimi enoletnimi trgovskimi tečajji in to znajo prav dobro tudi delodajalci. Zasebni trgovski tečajji so torej pri nas za ugodno dobo popolnoma nepotrebni. Pa to ni poglavitno, ker javnost pravzaprav ne briga potreba in nepotreba takih zavodov. Poglavitno je, da so postali zasebni trgovski tečajji, kakor sem že omenil, pravo — socialno zlo in to je, kar mora javnost zanimati in to je tudi, kar je upravičilo poverjenišvo za uk in bogočastje do zgoraj omenjenih naredb in ukrepov. Trgovski tečajji »namreč« vzgajajo leto za leto stotine trgovskega naraščaja, ki je vsa prva leta v življenju več ali manj neraben in tako le zapeljujejo nepremišljene mlade ljudi in neintimirane starše, da se posvetijo poklicu, v katerem jih baš vsied popolnoma nezadostne strokovne izobrazbe ne čaka nobena ugodna življenska perspektiva. Ker dobijo mladi ljudje v teh »šolah« sama odlična izpričevala, tišči vse v te tečaje, tako se vzgaja silna nadprodukcija in posledica je neprimerno velika prepozelnost v tej stroki, kar je prav gotovo socialno zlo, če pomislimo, da nam pa v drugih poklicih manjka na vseh koncih in krajih kvalificiranih ljudi. Koliko teh ljudi bi zašlo n. pr. v razne obrtne sole, če bi jih ne zapeljali s te poti trgovski tečajji, in kdor ima danes le malo vpogleda v tozadevne razmere, mi bo priznal, da naša industrija in velika obrt, v kateri teži bodočnost našega naroda, krvavo rabita absolventov dobrih obrtnih šol.

Ne vem vzroka, a dejstvo je, da se pri nas žalibog ljudje, ki so trgali par let hlače po kaki soni, ki pripravljajo ljudi za pisarne, sramujejo ročne dela in se smatrajo vedno le kot »gospode«, za katere je edino primerna pisarna. Zato tudi ves ta brezposelni duševni proletarijat, ki ga fabricirajo zasebni trgovski tečajji, skoro ni mogoče več pripeljati do resnega produktivnega dela.

Pričakujemo tedaj, da poverjenišvo za uk in bogočastje vkljub umetno inscenirani gonji po časopisju nikakor ne bo umaknilo svojih dosedanjih tozadevnih naredb, ampak jih, če le mogoče še poosttrilo, ker interes celokupnosti stoji nad interesi posameznikov, v tem slučaju nad interesi lastnikov zasebnih, koncesioniranih enoletnih trgovskih tečajev.

JANKO GOLOB:

Dokazi, da so krajni šolski sveti zapreka šolstvu.

Tovariš Račić nam podaja prav neverjetne in žalostne slike o šolstvu v »boljševiški krajini«. Razmere so tam take, da je res potrebno precej energije in idealizma za onega, ki hoče vztrajati in delati za narod v takih »palačah«. Te razmere pa tudi kličejo in zahtevajo odločno: Proč s cokljo, ki ji pravimo: krajni šolski svet!

Da je ta klica upravičen ne-le za Belokrajno, temveč tudi za druge dele naše domovine, naj vzamem v pretres naš krajni šolski svet.

Službujem že 9 let na Raki. Šolsko poslopje je na videz lepo, saj je staro komaj 17 let, ali škoda ga ne bi bilo, če bi se bilo porušilo že prvo leto. In čudno, da se ni! Zidano je bilo namreč z najslabšimi materijalom, ker so hoteli nekateri člani krajnega šolskega sveta obogateti. Zalostno ulogo je takrat baje igral nadinženjer. Pa pustim to!

Smrad, ki se razširja daleč okoli poslopja, te moti, in ne more verjeti, da je to učilnica. Zdi se ti, da stojiš pred tovarno za izdelovanje amonijaka.

Poslopje je sicer »moderno« zidano, ima namreč tudi 3 m dolgo in 2 m široko klet v pritličju. Poleg kleti stranišče, nad kletjo stranišče! V kleti stoji že 17 let do pol metra gnojnice, ki neprenehoma kaplja skozi strop iz gorenjega stranišča, nekaj pa je izvira iz greznice, ki je pokrita z deskami. Stranišča so vedno zamašena, in dišeča tekočina se prikaže tudi po hodnikih.

Devet let sem drezal zdaj krajni, zdaj okrajni šolski svet. Po dolgi letih si je ogledala komisija z inženjerjem šolsko poslopje, in izdejan je bil natančen načrt za popravila. Predsedniku krajnega šolskega sveta (župnik) se je leto za letom grozilo z globami in z odstavitvijo. In uspeh? Predsednik ni plačal globe, ni bil odstavljen, šola pa je proizvajala še nadalje amonijak in gojila bacile.

Slednjič, v dobi, ko so se jeli oglašati tudi po naši domovini »boljševiki«, sem se ogledal tudi jaz z grožnjo: Takoj zaprem šolo, če se ne popravi šolsko poslopje, ker učitelstvo in učenci nimajo zdravja naprodaj! In okrajni šolski svet je enkrat izjemoma zadel pravo: pooblastil je preko predsednika krajnega šolskega sveta mene, naj preskrbim vsa potrebna popravila. In glej, čudež! Prej ni bilo delavcev, ni bilo materijala! Cesar ni mogel krajni šolski svet v 17. letih, to je izvršil šolski voditelj v enem mesecu brez inženjerja.

Pa naj še kdo reče, da so krajni šolski sveti potrebni? Tudi s krajevnimi šolskimi odbori po srbskem načrtu za zakon o narodnih šolah v kraljestvu SHS se ne moremo sprijazniti. Naš klic je: Proč s krajevnimi šolskimi sveti, ali pa: proč s tiaki učiteljsva kri krajevnih šolskih svetih!

DRAGOTIN HUMEK:

Izpit za meščanske šole iz tretje skupine.

(Dalje.)

Izvrstna metodična knjiga je: Fr. Suher »Das Zeichen in der Volksschule« — Praga, A. Haase, ki pa obsega sedaj šel prvi zvezek, a vendar kaže, da imamo tudi Slovenci v tej stroki pridne delavce.

Za spoznanje raznih slogov imamo vse polno večjih in manjših del, ki pa navadno nudijo tako obilico gradiva, da si začetnik ne more izlepa ustvariti jasne slike. Prav primerna se mi pa zdi v tem oziru knjižica: H. S. Schmid »Kunststil-unterscheidung« — München, Herm. Lukaschik. S preprosto risbo in besedo je podan tu pregled posameznih slogov glede stavbarstva, pohištva, umetniške drobnjavi, okraskov, pisav in obleke.

Kako obravnavamo v šoli stilizacijo prirodnih oblik, posebno rastlinskih listov in cvetov, nam pove in pokaže knjiga: I. I. Filipi »Plošná stylisace dle přrody« —

* Vsebinska je sicer malookusna za priobčevanje v listu, a resnična — zato tudi to priobčujemo. Spodnji odstavek smo pa le moralni črtati, ker je le malo prehud za priobčevanje v listu. Op. uredn.

LISTEK

ALBIN LAJOVIC:

Začasni izpraševalni red praške izpraševalne komisije za učitelje godbe.

(Dalje.)

Skušnja ima štiri dele. Kandidat se aprebira, ko je zadostil vsem.

a) Prva je pismena »domača naloga« iz harmonije in zgodovine godbe. Dovoljeno je posluževati se pripomočkov in citatov, a za to je treba vedno posebej označiti in navesti vir. Domača naloga lahko tudi odpade, če privoli komisija.

b) Druga točka je pismena »klavirska skušnja iz harmonije in zgodovine godbe, ali pa iz glavnega predmeta, ki se vrši pod običajnim nadzorstvom in znanimi pogoji ter traja najdalje 3 ure. Naloga dajeta strokovna eksaminatorja.

c) Ustna izkušnja iz pedagogike, harmonije, zgodovine godbe in glavnega predmeta se vrši, če je kandidat napravil z uspehom pismeno skušnjo. Pri ustni

skušnji je navzoča vsa komisija, kakor tudi javnost. Predsednik vodi izpraševanje, tajnik piše zapisnik. Iz knjig, ki jih navedem nazadnje za posamezne predmete, je razvidno kaj se v splošnem zahteva. Na neko posebnost pa moram že sedaj opozoriti. Ko je odgovoril kandidat na vsa stavljen vprašanja iz posameznih predmetov, sme in, skoro bi rekel, mora začeti razpravo o poljubnej temi, da tako dokaže samostojnost pri presojanju in pa zmognost govoriti ex cátedra, kot učitelj.

Skušnja iz glavnega predmeta naj dokaže, da je kandidat praktično usposobljen igrati dotično glasbilo. Pri izbihi muzikalij se naj predvsem ozira na češke in slovanske skladatelje, iz nemške glasbene literature naj se jemljejo le najbolj cenjeni. Kandidata spremlja pri petju ali goslih po možnosti oni, s katerim se je vadil.

d.) Pedagoško usposobljenost mora kandidat dokazati v dveh smereh, in sicer, praktično z nastopom pred učenci in pa teoretično iz literature svoje stroke, po kateri se ravna metodično postopanje. Memriranje raznih letnic in posebnih definicij se opušča; osamosvojit se je treba od strokovne inštrukcije literature,

kolikor je največ mogoče. V dokaz pedagoške usposobljenosti tako teoretične, kakor praktične, se polaga z ozirom na aprobacijo bodočega učitelja, največjo važnost.

Po končani skušnji se posvetuje komisija, s kakim uspehom je prestal kandidat izpit učne usposobljenosti za godbo. Reduje se samo s tremi redi in sicer »zelo sposoben«, »sposoben« in »nesposoben«. Z odliko napravi izpit oni kandidat, ki se je posebno izkazal tako pri posameznih predmetih, kakor še posebno s praktičnim pedagoškim nastopom. Redovanje posameznih predmetov odpade. Spričevalo ima samo en red o usposobljenosti, zato pa je spričevalu pridejan prepis protokola o skušnji, kjer so vse posebnosti posamezno povdarjene in zapisane. Ravnotako je iz izpričeval razvidno, da sme kandidat poučevati samostojno na srednjih šolah, učiteljskih in drugih podobnih zavodih, kakortudi da more in sme otvoriti zasebno glasbeno šolo.

Oni, ki je pri skušnji padel, sme v roku, ki ga določi izpraševalna komisija, izpit ponoviti, a vedno le pri prvi komisiji. Če je rok zamudil in ni prosil podalj-

šanja, se mora zopet podvreči celotni skušnji.

Dovoljene so tudi dopolnjevalne skušnje. V tem slučaju odpadejo teoretične skušnje, ki jih je kandidat prestal že pri prvi.

Taksa za posamezne glavne predmete znaša 100 K za prvi predmet in 50 K za vsak nadaljni predmet, iz kolikernih dela kandidat skušnjo. Za dopolnjevalne predmete po 50 K, — za teoretične po 20 K. Če kandidat od skušnje odstopi, taksa zapade; če pa je pred skušnjo prošnja preklical, plača za pisarniške stroške 20 kron.

Predsednik praške izpraševalne komisije je znani skladatelj Vitez Novak, tajnik pa Ant. Hefman. Med izpraševalci srečamo na glasbenem polju znana imena kot J. B. Foerster, Axman, Braubergrovo, Frant. Spilka, K. Hoffmeister (svol čas učitelj Glasbene Matice), Buchtele, in Klička. Predsednik brnske komisije je Rudolf Reissig, tajnik Ant. Hromátka, med examinatorji pa je najbolj znano ime Ferd. Vachu, ki je pevovodja zboru Moravskih učiteljev.

(Dalle pili.)